Euroopa Parlament
2024-2029

VASTUVÕETUD TEKSTID

P10_TA(2025)0343

Õigusriigi tingimuslikkuse korra rakendamine

Euroopa Parlamendi 18. detsembri 2025. aasta resolutsioon õigusriigi tingimuslikkuse korra rakendamise kohta (2025/2061(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (ELi leping) ja eriti selle artiklit 2, artikli 4 lõiget 3 ja artiklit 7,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut (ELi toimimise leping),

– võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat (harta),

– võttes arvesse Euroopa inimõiguste konventsiooni ja selle protokolle,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrust (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks[1] (edaspidi „tingimuslikkuse määrus“) ja komisjoni 18. märtsi 2022. aasta teatist, mis käsitleb liidu eelarve kaitsmiseks üldise tingimuslikkuse korra kohaldamise suuniseid[2] (edaspidi „2022. aasta suunised“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrust (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu[3] (edaspidi „taaste- ja vastupidavusrahastu määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrust (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja

---

1 ELT L 433 I, 22.12.2020, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.
2 ELT C 123, 18.3.2022, lk 12.
3 ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj.

Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid[4] (edaspidi „ühissätete määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. septembri 2024. aasta määrust (EL, Euratom) 2024/2509, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid[5] (edaspidi „finantsmäärus“),

– võttes arvesse nõukogu 15. detsembri 2022. aasta rakendusotsust (EL) 2022/2506, mis käsitleb meetmeid liidu eelarve kaitsmiseks õigusriigi põhimõtete rikkumise eest Ungaris[6],

– võttes arvesse komisjoni 12. jaanuari 2024. aasta teatist Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määruse (EL, Euratom) 2020/2092 (mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks) kohaldamise kohta (COM(2024)0017),

– võttes arvesse oma 18. juuni 2025. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2024. aasta aruannet õigusriigi kohta[7],

– võttes arvesse oma 7. mai 2025. aasta resolutsiooni liidu uuendatud pikaajalise eelarve kohta muutuvas maailmas[8],

– võttes arvesse oma 17. jaanuari 2024. aasta resolutsiooni peamiste korruptsioonivastaste struktuuride kavandatava likvideerimise kohta Slovakkias ja selle mõju kohta õigusriigile[9],

– võttes arvesse oma 24. novembri 2022. aasta resolutsiooni hinnangu kohta sellele, kas Ungari täidab õigusriigi tingimuslikkuse määruses sätestatud õigusriigi tingimusi, ning Ungari taaste- ja vastupidavuskava hetkeseisu kohta[10],

– võttes arvesse oma 8. märtsi 2022. aasta resolutsiooni kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemise kohta Euroopas[11],

---

4 ELT L 231, 30.6.2021, lk 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.
5 ELT L, 2024/2509, 26.9.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/2509/oj.
6 ELT L 325, 20.12.2022, lk 94, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2022/2506/oj.
7 Vastuvõetud tekstid, P10_TA(2025)0129.
8 Vastuvõetud tekstid, P10_TA(2025)0090.
9 ELT C, C/2024/5712, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5712/oj.
10 ELT C 167, 11.5.2023, lk 74.
11 ELT C 347, 9.9.2022, lk 2.

– võttes arvesse oma 8. juuli 2021. aasta resolutsiooni liidu eelarve kaitsmiseks kehtestatud üldise tingimuslikkuse korra kohaldamise suuniste koostamise kohta[12],

– võttes arvesse Euroopa Kontrollikoja (edaspidi „kontrollikoda“) 22. veebruari 2024. aasta eriaruannet 03/2024 „Õigusriigi põhimõtete järgimine ELis – ELi finantshuvide kaitsmise raamistik on paranenud, kuid osa riske on püsima jäänud“,

– võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu 16. veebruari 2022. aasta otsuseid kohtuasjades C-156/21 Ungari *vs*. Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu[13] ning C-157/21 Poola *vs*. Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu[14],

– võttes arvesse komisjoni 13. detsembri 2023. aasta otsust määruse (EL, Euratom) 2020/2092 artiklis 4 sätestatud tingimuste täitmise ümberhindamise kohta komisjoni algatusel pärast nõukogu 15. detsembri 2022. aasta rakendusotsust (EL) 2022/2506 Ungari kohta (C(2023)8999),

– võttes arvesse komisjoni 16. detsembri 2024. aasta otsust, mis on vastu võetud vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määruse (EL, Euratom) 2020/2092 (mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks) artikli 7 lõikele 2 ja käsitleb kirjalikku teadet Ungarilt seoses nõukogu 15. detsembri 2022. aasta rakendusotsuse (EL) 2022/2506 artikli 2 lõikega 2 (C(2024)9140),

– võttes arvesse komisjoni iga-aastaseid õigusriigi olukorda käsitlevaid aruandeid,

– võttes arvesse eelarvekontrollikomisjoni tähelepanekuid 15.–17. mail 2023. aastal Ungaris ja 26.–28. mail 2025. aastal Slovakkias toimunud teabekogumismissioonilt,

– võttes arvesse Euroopa Regioonide Komitee 2. aprilli 2025. aasta arvamust „Kohalik ja piirkondlik perspektiiv õigusriigi põhimõtte rakendamisel Euroopa Liidus“[15],

– võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 30. aprilli 2025. aasta arvamust „Õigusriigi majanduslik mõõde“,

---

12 ELT C 99, 1.3.2022, lk 146.

13 Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari *vs*. Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97.

14 Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola Vabariik *vs*. Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98.

15 ELT C, C/2025/3169, 20.6.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3169/oj.

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi uuringuteenuste peadirektoraadi 2025. aasta juulis avaldatud aruannet õigusriigi tingimuslikkuse määruse rakendamise kohta[16],

– võttes arvesse eelarvekomisjoni tellitud uuringut „The tools for protecting the EU budget from breaches of the rule of law: the Conditionality Regulation in context“ (Tingimuslikkuse määrusega seotud vahendid ELi eelarve kaitsmiseks õigusriigi rikkumise eest)[17],

– võttes arvesse kodukorra artiklit 55,

– võttes arvesse kodukorra artikli 59 kohaseid eelarvekomisjoni ja eelarvekontrollikomisjoni ühisarutelusid,

– võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni arvamust,

– võttes arvesse eelarvekomisjoni ja eelarvekontrollikomisjoni raportit (A10-0240/2025),

A. arvestades, et EL rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine, nagu on sätestatud ELi lepingu artiklis 2; arvestades, et neid väärtusi on kajastatud hartas sätestatud põhiõigustes, nagu naiste ja meeste võrdõiguslikkus, diskrimineerimiskeeld ning kollektiivläbirääkimiste ja kollektiivse tegutsemise õigus, kooskõlas liidu õiguse ning liikmesriikide seaduste ja tavadega, ning need on lõimitud rahvusvahelistesse inimõigustealastesse lepingutesse; arvestades, et nende ühiste väärtuste järgimine on ELi elanike õiguste alus; arvestades, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel ja muudel sidusrühmadel on õigusriigi edendamisel praktikas oluline roll;

B. arvestades, et Euroopa Liidu Kohus on mitmes otsuses sedastanud, et kõik ELi fondid, programmid ja kogu rahastamine on kantud põhimõttest, mille kohaselt valitseb liikmesriikide vahel solidaarsus, ja peavad põhinema vastastikusel usaldusel, mis eeldab ELi lepingu artikli 2 kohaste väärtuste, harta ja ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 kinnitatud lojaalse koostöö põhimõtte austamist; arvestades, et ta on lisaks kinnitanud selget seost õigusriigi põhimõtte austamise ja ELi

---

Euroopa Parlamendi uuringuteenuste peadirektoraat, „Rule of Law Conditionality Regulation – European Implementation Assessment“ (Õigusriigi tingimuslikkuse määrus – Euroopa rakendamishinnang), Euroopa Parlament, 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2861/0161872.

17 Rubio, E. jt „The tools for protecting the EU budget from breaches of the rule of law: the Conditionality Regulation in context“ (Tingimuslikkuse määrusega seotud vahendid ELi eelarve kaitsmiseks õigusriigi rikkumise eest), Euroopa Parlament, sisepoliitika peadirektoraat, eelarvepoliitika osakond, aprill 2023.

eelarve tõhusa täitmise vahel kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise ja ELi finantshuvide kaitse põhimõtetega;

C. arvestades, et ilmne oht, et teatav liikmesriik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet, võib mõjutada ELi kodanike põhiõigusi kõigis liikmesriikides, liikmesriikide vahelist usaldust, solidaarsust ja lojaalset koostööd ning ELi peamisi saavutusi, nagu inimeste vaba liikumine, ühtse turu toimimine ja meedia sõltumatus;

D. arvestades, et tingimuslikkuse määrusega antakse ELile volitus võtta aegsasti oma finantshuvide kaitsmiseks proportsionaalseid finantsmeetmeid, kui õigusriigi põhimõtte rikkumine liikmesriigis mõjutab ELi eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või on tõsine oht, et see võib seda mõjutada; arvestades, et see määrus võeti vastu 2021.–2027. aasta mitmeaastase finantsraamistiku paketi osana pärast pikki ja keerulisi kaasseadusandjate vahelisi läbirääkimisi, mis olid tingitud eelkõige mõne liikmesriigi katsetest siduda mitmeaastase finantsraamistiku üle peetavad läbirääkimised õigusriigi tingimuslikkuse mehhanismi üle peetavate läbirääkimistega; arvestades, et see on olnud alates selle jõustumisest 1. jaanuaril 2021. aastal kõikide liikmesriikide jaoks siduv;

E. arvestades, et tingimuslikkuse määrus täiendab muid vahendeid, millega kaitstakse ELi eelarvet õigusriigi rikkumisest tulenevate riskide eest;

F. arvestades, et tingimuslikkuse määruses nõutakse, et komisjon jälgiks õigusriigi olukorda kõigis liikmesriikides, kuid seni on määruse kohaseid meetmeid kavandatud ja vastu võetud ainult Ungari puhul; arvestades, et Poolalt nõuti lisateavet;

G. arvestades, et oluline on kaitsta ELi vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate õigustatud huve; arvestades, et liikmesriigid, keda tingimuslikkuse määruse kohane otsus puudutab, peavad andma aru selle kohta, kuidas nad vahendite lõplike saajate ja toetusesaajatega seotud kohustusi täidavad;

H. arvestades, et komisjon on andnud välja suunised, et selgitada tingimuslikkuse määruse kohaldamist; arvestades, et Euroopa Parlament leidis, et määruse tekst on selge ja selle kohaldamiseks ei ole vaja täiendavat tõlgendamist;

I. arvestades, et komisjon on õiguslikult kohustatud teavitama Euroopa Parlamenti teadetest, mille ta on saatnud liikmesriigile, kus tema arvates võidakse õigusriiki rikkuda, ning kõigist kooskõlas tingimuslikkuse määrusega kavandatavatest, vastu võetud ja lõpetatud meetmetest;

J. arvestades, et komisjon esitas 2024. aasta jaanuaris kooskõlas tingimuslikkuse määruse artikliga 9 aruande, et teha kokkuvõte

õigusaktide kohaldamisest; arvestades, et komisjoni analüüs ainsa olemasoleva juhtumi kohta kinnitas vastuvõetud kaitsemeetmete mõjusust ja edasist potentsiaali, kuid komisjon leidis, et lõplike järelduste tegemiseks on veel liiga vara ja praktika ulatuslikum väljakujunemine võimaldaks võimalikke edusamme paremini kindlaks teha;

K. arvestades, et 2024. aasta detsembris jäi üks liikmesriik kooskõlas tingimuslikkuse määruse artikli 7 lõikega 3 esimest korda ilma eelarvelistest kulukohustustest, mille täitmine oli peatatud tingimuslikkuse määruse kohaldamise tõttu, kuna asjaomane liikmesriik ei olnud algselt tuvastatud puudusi tähtaegselt kõrvaldanud;

L. arvestades, et 16. juulil 2025 avaldas komisjon ettepaneku mitmeaastase finantsraamistiku kohta aastateks 2028–2034[18]; arvestades, et riiklike ja piirkondlike partnerluskavade ettepaneku[19] ja tingimuslikkuse mehhanismi õigusriigi aspektide vahel on selge seos;

M. arvestades, et käesoleva raporti eesmärk on kontrollida tingimuslikkuse määruse rakendamist, sealhulgas selle seoseid muude liidu vahenditega, vastavalt tingimuslikkuse määruses sätestatud Euroopa Parlamendi rollile, osutades selle kohaldamise eelistele ja puudustele ning andes soovitusi selle edasiseks rakendamiseks;

Tingimuslikkuse korra ja õigusliku konteksti tutvustus

1. tuletab meelde, et õigusriigi põhimõte on üks ELi alusväärtustest ning selle austamine on usaldusväärse finantsjuhtimise ja ELi rahaliste vahendite tulemusliku kasutamise oluline eeltingimus; rõhutab, et see on oluline selleks, et kaitsta kodanike usaldust liidu vastu ja tagada, et ELi vahendid tooksid kõigis liikmesriikides käegakatsutavat kasu;

2. rõhutab asjaolu, et tingimuslikkuse määruse vastuvõtmine 2020. aastal kujutab endast peamist tugisammast ELi eelarve kaitsmisel õigusriigi rikkumisest tulenevate riskide eest ning kehtib kogu

---

18 Komisjoni 16. juuli 2025. aasta teatis „ELi dünaamiline eelarve tuleviku prioriteetide elluviimiseks – Mitmeaastane finantsraamistik 2028–2034“ (COM(2025)0570).

19 Komisjoni 16. juuli 2025. aasta ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond aastateks 2028–2034 ning muudetakse määrust (EL) 2023/955 ja määrust (EL, Euratom) 2024/2509 (COM(2025)0565).

eelarve suhtes ja võimaldab mitmesuguseid meetmeid kumulatiivselt kohaldada; rõhutab, et tingimuslikkuse määruse kohaldamisel tuleks järgida proportsionaalsuse põhimõtet; rõhutab, et sellel määrusel ei ole ajalist piirangut ning seega kohaldub see ELi eelarve praeguste ja tulevaste rahastamisvahendite suhtes; märgib aga, et selle praktiline rakendamine on endiselt ebapiisav, ning nõuab konkreetseid täiustusi, et tagada selle võimalikult suur tulemuslikkus;

3. väljendab heameelt Euroopa Liidu Kohtu kinnituse üle, et ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste austamine on kõikide liikmesriikide jätkuv kohustus ning eeltingimus kõigi ELi liikmesusest tulenevate aluslepingu kohaste õiguste ja hüvede, sealhulgas ELi rahalistele vahenditele juurdepääsu saamiseks; teeb komisjonile ülesandeks tagada Euroopa Liidu Kohtu kinnitust arvesse võttes kohaldatavate õigusaktide igakülgne täitmine ning rõhutada seda asjaolu igas oma asjakohases teatises;

4. rõhutab, et tingimuslikkuse määrust ja muid olemasolevaid meetmeid, mille eesmärk on kaitsta ELi eelarvet õigusriigi rikkumise eest, ei tohi käsitada ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste kaitseks aluslepingus ette nähtud mehhanismide asendusena; tuletab meelde, et ELi lepingu artikli 7 lõike 2 alusel hääleõiguse peatamine jääb õigusriigi püsivate ja tõsiste rikkumiste korral võimaluseks; märgib, et kodanikel on raske mõista, miks õigusriiki pidevalt rikkuvatel liikmesriikidel on endiselt hääleõigus, kuigi sellega kaasneb oht kaotada usaldus ELi väärtuste ja otsustusprotsesside vastu;

5. tuletab meelde, et komisjoni õigusriigi tagamise vahendid on viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt edasi arenenud ning lisandunud on mitu vahendit õigusriigi kaitsmiseks, sealhulgas iga-aastane õigusriigi olukorda käsitlev aruanne, mis hõlmab kõiki 27 liikmesriiki, samuti ühissätete määruses sätestatud harta kohaldamist ja rakendamist puudutav horisontaalne eeltingimus ja nn üliolulised eesmärgid, mis on seotud õigusriigiga taaste- ja vastupidavusrahastu alusel;

6. rõhutab, et tingimuslikkuse kord on oma olemuselt eelarveline, kuna selle eesmärk on kaitsta ELi rahaliste vahendite usaldusväärset finantsjuhtimist ja ELi finantshuve, ning seda kohaldatakse ainult siis, kui õigusriigi rikkumine mõjutab ELi eelarvet või on tõsine oht, et see võib seda mõjutada; toonitab, et see erineb ELi lepingu artikli 7 kohasest menetlusest, millega karistatakse ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste raskete ja püsivate rikkumiste eest, olenemata sellest, kas rikkumisega kaasneb mõju eelarvele;

7. rõhutab, et ELi toimimise lepingu artikli 258 ja finantsmääruse artikli 6 kohased rikkumismenetlused on jätkuvalt täiendavad vahendid ELi lepingu artikli 2 kohaste väärtuste süsteemsete rikkumiste korral;

8. väljendab heameelt Euroopa Liidu Kohtu 16. veebruari 2022. aasta otsuste üle kohtuasjades C-156/21 ja C-157/21, millega jäeti täismahus rahuldamata Ungari ja Poola hagid, millega sooviti tingimuslikkuse määrus tühistada, ning kinnitati ühemõtteliselt selle määruse kehtivust, õiguslikku alust ja vastavust aluslepingule, samuti ELi pädevust seoses õigusriigi olukorraga liikmesriikides;

9. tuletab meelde, et tingimuslikkuse määrus ei sisalda õigusriigi määratlust ning selles ei määrata ammendavalt kindlaks juhtumeid, mis on käsitatavad õigusriigi rikkumisena, samuti ei käsitleta selles õigusriigist taganemist; juhib tähelepanu asjaolule, et rahaliste vahendite saamise reeglid on kindlaks määratud konkreetsetes õigusaktides, ja Euroopa Liidu Kohtu järeldusele, et selle mõiste tähendus on kohtupraktikas ja liikmesriikide põhiseaduslikes tavades piisavalt selgelt välja kujunenud, mis piirab komisjoni kaalutlusõigust oma hinnangute andmisel; lükkab seetõttu tagasi kõik väited õiguskindlusetuse kohta; kutsub komisjoni üles võtma ELi eelarve ja finantshuvide kaitsmisega otseselt seotud riskinäitajate hulgas alati arvesse ka kodanikuühiskonna tegutsemisruumi piiranguid ning rünnakuid kodanikuühiskonna osalejate ja meedia mitmekesisuse vastu;

Tingimuslikkuse määruse kohaldamine ja tuvastatud probleemid

Kohaldamisala ja rakendusetapid

10. tuletab meelde, et tingimuslikkuse määrust kohaldatakse kõigi liikmesriikide suhtes, sest komisjon hindab kõigi liikmesriikide puhul, kas artiklis 4 sätestatud meetmete vastuvõtmise tingimused on täidetud;

11. märgib, et meetmete vastuvõtmisele eelnev menetlus hõlmab mitut etappi, sealhulgas komisjoni kirjalik teade asjaomasele liikmesriigile, teabevahetus, asjaomase liikmesriigi võimalik kohustus võtta olukorra lahendamiseks parandusmeetmeid, samuti liikmesriigi seisukohad ja vajaduse korral komisjoni ettepanek võtta meetmeid, mille kohta nõukogu teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega rangete tähtaegade jooksul;

12. võtab teadmiseks täiendavad selgitused protsessi kohta, mille komisjon esitas 2022. aasta suunistes tingimuslikkuse määruse kohta, ja komisjoni 2024. aasta rakendusaruandes esitatud ülevaate määruse praktilisest kohaldamisest; peab siiski kahetsusväärseks, et suunised võeti vastu rohkem kui aasta pärast määruse jõustumist ja et seeläbi aidati kaasa selle kohaldamise tegelikule hilinemisele;

13. peab kahetsusväärseks, et pärast tingimuslikkuse määruse jõustumist 1. jaanuaril 2021 ei käivitanud komisjon kohe artikli 6 lõiget 1, et reageerida mõnes liikmesriigis jätkuvalt toime pandud õigusriigi rasketele rikkumistele, mis kujutasid endast tõsist ohtu ELi

finantshuvidele; rõhutab, et pärast komisjonile tehtud korduvaid üleskutseid, milles paluti tal tegutseda, esitas Euroopa Parlament 2021. aasta oktoobris kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 265 Euroopa Liidu Kohtusse komisjoni vastu hagi komisjoni tegevusetuse ja määruse rakendamata jätmise tõttu; rõhutab, et komisjoni kiire reageerimine, mille aluseks on kindlad sisetähtajad, on ELi eelarve kaitsmiseks hädavajalik;

Õigusriigi rikkumistest teatamine tingimuslikkuse määruse alusel

14. märgib, et komisjoni tähelepanu juhitakse võimalikele õigusriigi rikkumistele arvukate tõendite abil, sealhulgas Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF), Euroopa Prokuratuuri (EPPO) ja kontrollikoja aruanded, Euroopa Parlamendi raportid ning kodanikuühiskonna organisatsioonide, ettevõtjate ja rikkumisest teatajate avaldused; rõhutab, kui oluline on, et komisjon annaks põhjaliku selgituse selle kohta, kuidas ta neid tõendeid oma otsustes arvesse võtab; nõuab selliste organite nagu Euroopa Prokuratuur, OLAF, Europol ja Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Amet (Eurojust) nõuetekohast rahastamist, et võimaldada neil ELi finantshuve kahjustavaid õigusriigi rikkumisi tulemuslikult uurida;

15. peab väga kahetsusväärseks, et komisjoni hinnangud, mille pinnalt ei teha ettepanekuid meetmete kohta või mille tulemusel valitakse mõni muu vahend, ei ole läbipaistvad; rõhutab vajadust vältida poliitiliselt motiveeritud või põhjendamata väiteid;

16. märgib, et siiani on ainult väga piiratud arv sidusrühmi kasutanud komisjoni kaebuse standardvormi, mis on lisatud 2022. aasta suunistele; soovitab komisjonil võtta kaebusi vastu mis tahes kirjalikus vormis; nõuab lisaks, et loodaks konfidentsiaalne ja kasutusmugav teavitusportaal, mille kaudu saaksid sidusrühmad rikkumisest teada anda ning mis tagaks rikkumisest teatajate identiteedi kaitse ning tagaks nende kaitse survemeetmete ja pahatahtliku tühistamise eest, võimaldades seeläbi võtta kiiresti parandusmeetmeid; rõhutab, et sellised vahendid peavad olema ligipääsetavad, läbipaistvad, eri keeltes kättesaadavad ja sidusrühmade silmis usaldusväärsed, et maksimeerida nende mõjusust ja tagada saadud tõendite täielik arvessevõtmine;

17. peab kahetsusväärseks, et hoolimata komisjoni iga-aastastes õigusriigi olukorda käsitlevates aruannetes tehtud järjestikustest murettekitavatest järeldustest ning OLAFi järeldustest (komisjon on avaldanud ka ELi finantshuvide kaitset käsitlevates aastaaruannetes) ja EPPO järeldustest, mis osutavad eelarveriskidele mitmes liikmesriigis, on saadetud ainult kaks ametlikku teadet ja tehtud ainult ühel juhul otsus meetmete võtmise kohta tingimuslikkuse määruse alusel; rõhutab, et erinevus järelduste ja täitmise tagamise vahel vähendab määruse usaldusväärsust ja nõrgendab selle ennetavat funktsiooni ELi finantshuvide kaitsmisel; tuletab meelde

kontrollikoja hoiatust, et rahaliste vahendite blokeerimise või vabastamise otsused, mis nõuavad nõukogus kvalifitseeritud häälteenamust, on sageli seotud omavahel asjasse mittepuutuvate kõrgetasemeliste läbirääkimistega, mis nõuavad ühehäälsust; rõhutab, et otsused peavad põhinema tehnilistel ja õiguslikel järeldustel ning nende üle ei saa pidada läbirääkimisi ähvardusel blokeerida otsused, mis nõuavad nõukogu ühehäälset otsust;

Hindamine ja tingimuslikkuse mehhanismi käivitamine

18. rõhutab, et tingimuslikkuse määrust tuleb kohaldada järjepidevalt kõigis liikmesriikides; nõuab tungivalt, et komisjon ja asjakohasel juhul nõukogu tegutseksid kiiresti ja täielikult läbipaistvalt, kui on tuvastatud seos õigusriigi põhimõtte rikkumiste või tõsise rikkumisohu ja ELi eelarvet ohustavate riskide vahel ning asjaomane liikmesriik ei võta olukorra tulemuslikuks ja jätkusuutlikuks lahendamiseks aegsasti meetmeid; nõuab kindlalt, et pikad mitteametlikud dialoogid ei tohi asendada otsustavaid meetmeid ning et poliitilisele ummikseisule või väljapressimisele, mida kasutatakse ELi otsuste tegemise takistamiseks, tuleb kindlalt vastu seista;

19. kordab, et õigusriiki ei tohi mingil juhul pidada survevahendiks; rõhutab, et seda vahendit ei tohi kasutada mitte ainult viimase abinõuna, kuna tingimuslikkuse määrus võimaldab ka varajast osalist peatamist, st kui on kindlaks tehtud õigusriigi rikkumine, mis võib ELi eelarvele suurt mõju avaldada; kutsub sellega seoses komisjoni üles seda vahendit aegsasti ja täielikult ära kasutama;

20. rõhutab, et komisjoni hinnangud peavad olema erapooletud ja õiglased, neis tuleb võtta arvesse kõiki olemasolevaid fakte ning järgida objektiivsuse põhimõtet, diskrimineerimiskeeldu ja põhimõtet, mille kohaselt liikmesriigid on aluslepingute ees võrdsed; rõhutab, et eelarve kaitsemeetmete valiku ja ulatuse puhul tuleb järgida tingimuslikkuse määruse artiklis 5 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtet, võttes arvesse rikkumise olulisust, kestust ja kordumist, asjaomase liikmesriigi koostööd ja konkreetset finantsriski, samuti mõju õigustatud vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele, eelkõige väiksematele vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele; kutsub komisjoni üles avaldama kvantitatiivse riskide hindamise metoodika, mida ta kasutab juba asutusesiseselt, nagu kontrollikoda on soovitanud;

21. rõhutab, et komisjon kui aluslepingute täitmise järelevalvaja peab tegutsema täiesti erapooletult, olenemata liikmesriikide valitsuste poliitilisest suunitlusest, ning karistama õiglaselt selliste õigusriigi rikkumiste eest, mis ohustavad ELi eelarvet ja väärtusi, et vältida sellise mulje loomist nagu keskendutaks valikuliselt teatud liikmesriikidele; tuletab meelde, et ainult sellise erapooletu täitmise tagamisega saab säilitada tingimuslikkuse korra usaldusväärsuse ja legitiimsuse;

22. võtab teadmiseks, et mõned tingimuslikkuse määruse aspektid raskendavad mehhanismi käivitamist, eelkõige nõue, mille kohaselt tuleb tõendada piisavalt, et õigusriigi rikkumise ja ELi eelarvele avalduva negatiivse mõju tõsise ohu vahel on otsene seos; nõuab siiski kindlalt, et selliseid nõudeid ei tohiks kasutada õigustusena mehhanismi käivitamata jätmiseks;

Tagasilangus ja parandusmeetmete tagasipööramine

23. märgib, et nõukogu on otsustanud kolme Ungari ühtekuuluvuspoliitikateemalise rakenduskava elluviimiseks ette nähtud eelarvelistest kulukohustustest 55 % peatada ning kehtestanud komisjonile keelu võtta eelarve otsese või kaudse täitmise raames uusi ELi rahastusega seotud juriidilisi kohustusi, mis on seotud avalikes huvides tegutsevate usaldusfondide või nende hallatavate üksustega; viitab õiguslikule analüüsile[20], millest ilmneb, et õigusriigi süstemaatiline ja järjepidev rikkumine Ungari valitsuse poolt oleks pidanud kaasa tooma ELi rahastamise peatamise oluliselt suuremas ulatuses, et kaitsta ELi eelarvet kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega; märgib, et tingimuslikkuse määruses ei ole kehtestatud piiranguid selle kohta, millises ulatuses võib kulukohustuste täitmist peatada, ning on seisukohal, et peatada võib kuni 100 % rahastamisest; märgib, et pärast meetmete vastuvõtmist 2022. aasta detsembris hindas komisjon tuvastatud rikkumisi ja parandusmeetmete seisu uuesti 2023. aasta ja 2024. aasta detsembris pärast Ungari valitsuse teadet, mille kohaselt on avalikes huvides tegutsevate usaldusfondidega seotud rikkumised kõrvaldatud; rõhutab, et mõlemas komisjoni hinnangus jõuti järeldusele, et nõuded ei ole täidetud; märgib, et komisjoni hinnangutes ei mainituid muid õigusriigi rikkumisi ega selliste rikkumiste tõsist ohtu, mis mõjutavad või võivad mõjutada ELi finantshuve; kutsub komisjoni üles kiiresti uuesti hindama ja käsitlema õigusriigist taganemist, eelkõige seoses kohtusüsteemi sõltumatusega, tehes ettepaneku lisameetmete või kehtivate meetmete uuendamise kohta;

24. rõhutab, et ELi rahalised vahendid, mis on tingimuslikkuse määruse alusel peatatud, tuleb vabastada alles siis, kui olukord, mis viis meetmete võtmiseni, on täielikult paranenud, võttes igakülgselt arvesse seda, kuidas on meetmete kohta tehtud esialgse otsuse ja

---

20 Sheppele, K. L. jt, „Freezing all EU funds to Hungary: A legal analysis of why a 100 % suspension is “proportionate” and “appropriate” under Regulation 2020/2092 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget“ (Kõigi Ungarile antavate ELi rahaliste vahendite külmutamine: õiguslik analüüs selle kohta, miks 100 % peatamine on määruse 2020/2092 (mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks) kohaselt „proportsionaalne“ ja „asjakohane“, fraktsiooni Rohelised/EVF liikme Daniel Freundi tellitud uuring, mai 2022.

meetmete lõpetamise otsuse tegemise ajal muutunud olukord riigis; nõustub kontrollikoja hoiatusega, et tingimuslikkuse kord ei tohi muutuda nn linnukese kirjasaamiseks, mille puhul liikmesriik täidab nõudeid üksnes formaalselt, vaid sellega peavad kaasnema reaalsed positiivsed muudatused riigis; kutsub komisjoni üles kinnitama, et õigusriigi järgimist on praktikas võimalik kontrollida, kasutades selleks objektiivseid võrdlusaluseid ja kohapealseid kontrolle, ning esitama järelduste kohta aruande, enne kui ta teeb ettepanekuid meetmete lõpetamiseks; on seisukohal, et komisjon peaks tegema ka järelauditeid, et vältida pärast meetmete lõpetamist õigusriigist taganemist;

25. tuletab meelde, et Euroopa Parlament hoiatas juba 2023. aasta juunis parandusmeetmete tagasipööramise ohu eest pärast rahaliste karistuste kohaldamise lõpetamist[21] – tegemist on erandolukorraga, mida ei ole sõnaselgelt käsitletud tingimuslikkuse määruses ega 2022. aasta suunistes; rõhutab asjaolu, et ka kontrollikoda on selle riski tuvastanud; kutsub komisjoni üles uuesti kiiresti ELi rahaliste vahendite eraldamist peatama ja neid asjakohasel juhul tagasi nõudma, kui parandusmeetmed hiljem tagasi pööratakse; ootab, et teda teavitatakse sellistest meetmetest viivitamata;

26. rõhutab, et kui meetmed on kaotatud, peaks programmide täielik rakendamine, sealhulgas kulukohustuste võtmine ja vahendite väljamaksmine, kiiresti jätkuma; rõhutab, kui oluline on, et komisjon teeks tihedat koostööd riiklike ametiasutustega, et vältida asjade kuhjumist;

Seosed tingimuslikkuse korra ja muude õigusriigi tagamise vahendite vahel

27. tuletab meelde, et tingimuslikkuse määruses on sõnaselgelt sätestatud, et see täiendab olemasolevaid eelarve kaitsevahendeid ja seda tuleb kohaldada, „kui muud liidu õigusaktides sätestatud menetlused ei võimalda liidu eelarvet tulemuslikumalt kaitsta“; peab kahetsusväärseks komisjoni tõlgendust, mille kohaselt tuleks vahendit kasutada selle sõnastuse alusel ainult viimase abinõuna; tuletab suure murega meelde, et muid olemasolevaid meetmeid ei ole varem süstemaatiliselt kasutatud; märgib murelikult, et õigusriigi järelevalve on komisjonis jagatud eri talituste vahel, mille tagajärjeks on kohati ebajärjekindlad, läbipaistmatud ja hilinenud meetmed; taunib komisjoni ilmset kavatsust vastutust veelgi jagada, kuna tingimuslikkuse määruse ja uue mitmeaastase finantsraamistiku raames kavandatud riiklike taaste- ja vastupidavuskavade hindamise ja järelevalve eest hakkavad vastutama eelarve peadirektoraadi eri

---

21 Euroopa Parlamendi 1. juuni 2023. aasta resolutsioon õigusriigi ja põhiõiguste rikkumise kohta Ungaris ning külmutatud ELi rahaliste vahendite kohta (ELT C, C/2023/1223, 21.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1223/oj).

üksused; kritiseerib asjaolu, et selline vastutuse killustatus toob kaasa keerulised koordineerimisstruktuurid ja ohustab tingimuslikkuse määruse kohaldamist;

28. peab ebaselgeks seda, kuidas tingimuslikkuse määrus toimib praktikas koos teiste õigusriigi tagamise vahenditega, eelkõige ühissätete määruse kohase harta horisontaalse eeltingimusega ja taaste- ja vastupidavusrahastu üliioluliste õigusriigiga seotud eesmärkidega; märgib murega, et kontrollikojal ei olnud alati võimalik kontrollida põhjuseid, miks komisjon valis ühe õigusriigi vahendi teise asemel; on mures, et läbipaistvuse puudumine õõnestab usaldust tingimuslikkuse määruse erapooletu kohaldamise vastu; peab kahetsusväärseks, et 2023. aasta detsembris jõudis komisjon hindamise raames seisukohale, et Ungari on täitnud kohtusüsteemi sõltumatuse horisontaalse eeltingimuse, säilitades samal ajal tingimuslikkuse määruse alusel kehtestatud meetmed; rõhutab, et selline sidususe puudumine takistab vahendi kohaldamise demokraatlikku kontrolli; tuletab meelde, et Euroopa Parlament esitas 2024. aasta märtsis Euroopa Liidu Kohtusse komisjoni vastu hagi, milles paluti komisjoni kõnealuse otsuse õiguspärasuse läbivaatamist ja sooviti saada õigusriigi mehhanismide rakendamisel õiguskindlust, ning et hagi menetlemine on Euroopa Liidu Kohtus praegu pooleli;

29. rõhutab, kui oluline on säilitada erinevate õigusriigivahendite koostoime ja seda veel rohkem suurendada; rõhutab, et ELi rahaliste vahendite väljamaksmiseks nõutavaid õigusriigiga seotud meetmeid, nagu need on kindlaks määratud ühissätete määruse, taaste- ja vastupidavusrahastu määruse ja tingimuslikkuse määruse alusel vastuvõetud asjakohastes otsustes, tuleb käsitleda ühtse ja tervikliku paketina ning et makseid ei tohiks teha ka siis, kui ühes või mitmes valdkonnas tehakse edusamme, kuid mõnes teises esineb endiselt puudusi; rõhutab, et arvesse tuleks võtta ka mis tahes tagasiminekut seoses olukorraga, mis need meetmed tingis;

30. hoiatab, et külmutatud assigneeringute ümberjaotamine või ümberpaigutamine teiste programmide või eesmärkide alla annaks valitsustele, kes ei austa ELi väärtusi ega täida kohustust kaitsta ELi finantshuve, märku sellest, et kahjusid saab mujal korvata; usub, et tingimuslikkuse määruse eesmärk välistab sellise ümberpaigutamise ja nõuab seega tungivalt, et komisjon lükkaks tagasi kõik teistesse programmidesse või sama programmi raames teiste prioriteetide alla ümberpaigutamise taotlused, mille tagajärjel hoitaks kõrvale tingimuslikkuse määruse kohastest meetmetest; nõuab, et komisjon esitaks Euroopa Parlamendile iga sellise ümberpaigutamise taotluse tervikteksti, et demokraatliku kontrolli saaks teha enne komisjoni otsust, mitte pärast seda; on veendunud, et kooskõlas tingimuslikkuse määrusega või horisontaalsete eeltingimuste täitmata jätmise tõttu peatatud vahenditega seotud programme ei

tohiks saada muuta, samuti ei tohiks olla lubatud selliste vahendite ümberpaigutamine;

Demokraatlik kontroll ja läbipaistvus

31. märgib, et tingimuslikkuse määrus annab nõukogule õiguse muuta kvalifitseeritud häälteenamusega komisjoni ettepanekut enne meetmete vastuvõtmist, samas kui Euroopa Parlamendi roll piirdub järelteabega, mis jätab ühe ELi eelarvepädeva institutsiooni ja eelarve täitmisele heakskiidu andmise eest vastutava institutsiooni ilma sisulisest sõnaõigusest ELi eelarve kaitsmise seisukohalt oluliste otsuste tegemisel; märgib, et ainukesel juhul, mille üle nõukogu pidi otsustama, otsustas ta komisjoni ettepanekut muuta, vähendades peatatavaid rahaliste vahendite summasid ilma igasuguse põhjenduseta;

32. rõhutab, et Eurobaromeetri 2025. aasta kevade uuring näitab, et üldsus toetab valdavalt ELi vahendite eraldamise sidumist õigusriigi ja demokraatlike põhimõtete järgimisega, kusjuures 85 % vastanutest pooldab sellist lähenemisviisi; rõhutab, et Euroopa Parlament kui ELi kodanike otse valitud esindaja peab seda selget nõudmist austama ja kaitsma kindlalt tingimuslikkuse mehhanismi, mis on oluline vahend ELi eelarve ja ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste kaitsmiseks;

33. kordab, et Euroopa Parlament võtab väga tõsiselt oma rolli tingimuslikkuse määruse rakendamise kontrollimisel; tunnistab, et komisjon on täitnud oma juriidilist kohustust teavitada Euroopa Parlamenti viivitamata kõigist kavandatud, vastuvõetud või lõpetatud meetmetest; peab kahetsusväärseks, et komisjon esitas vaid minimaalse teabe ilma põhiliste üksikasjadeta ega ole isegi Euroopa Parlamendi taotlusel edastanud täielikku dokumentatsiooni; rõhutab, et kiire, kõikehõlmav ja ennetav teabevahetus on väga oluline, et Euroopa Parlament saaks täita oma eelarvealaseid ja järelevalvekohustusi tulemuslikult ning et kodanikud säilitaksid usalduse ELi institutsioonide vastu ja säiliks ELi kui terviku usaldusväärsus;

34. peab lisaks kahetsusväärseks, et Euroopa Parlamendil puudub juurdepääs kirjalike teadete terviktekstidele ning komisjoni talituste ja asjaomase liikmesriigi vahelisele teabevahetusele; rõhutab, et selliste tõendite varjamisega õõnestatakse Euroopa Parlamendi aluslepingutel põhinevaid eelarvekontrolli alaseid õigusi, mis tulenevad ELi lepingu artikli 14 lõikest 1 ja ELi toimimise lepingu artiklist 319; taunib lisaks asjaolu, et ta pidi korduvalt kasutama kirju või resolutsioone, et saada komisjonilt põhilist menetlusteavet, ning et paljud dokumendid edastati väga märkimisväärse viivitusega;

35. võtab teadmiseks Euroopa Parlamendi ja komisjoni vahelise raamkokkuleppe läbivaatamist käsitlevate läbirääkimiste

lõpuleviimise ja asjaolu, et komisjon kohustub veelgi tugevdama institutsioonidevahelist koostööd eelarveküsimustes; tuletab meelde, et Euroopa Parlamenti tuleks kõigis teabe jagamise küsimustes kohelda nõukoguga võrdsetel alustel; nõuab kindlalt, et Euroopa Parlamendile ja selle komisjonidele tuleb anda süstemaatiline, õigeaegne, struktureeritud ja turvaline juurdepääs kogu teabele ja dokumentidele, mida ta vajab oma kontrolliülesande täitmiseks, sealhulgas liikmesriigile, keda vahendite võimalik peatamine mõjutab, saadetud kirjalikele teadetele, kõigile lisateabe taotlustele, kirjavahetusele komisjoni talituste ja asjaomase liikmesriigi vahel ning tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõike 2 alusel esitatud aruannetele;

36. nõuab tungivalt, et komisjon nõustuks sisse seadma turvalise teabevahetuskanali, et tagada Euroopa Parlamendi asjaomaste organite juurdepääs sellisele teabele, kaitstes samas selle konfidentsiaalsust;

37. peab kahetsusväärseks, et teabest, mille komisjon avalikustas konkreetsetel juhtudel tingimuslikkuse määruse alusel tehtud järelduste kohta, on jäetud välja konkreetsed tuvastatud õigusriigi rikkumised, riskianalüüsi metoodika ja proportsionaalsuse kaalutlused; märgib, et sellist teabe puudumist on kasutanud ära äärmuslased, et levitada ELi motiivide ja menetluste kohta desinformatsiooni, ning hoiatab, et see võib tulevikus uuesti juhtuda;

38. rõhutab, kui oluline on tagada selles valdkonnas tegutsevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele piisav ELi rahastamine, kuna neil on oluline roll õigusriigi, demokraatia ja põhiõiguste kaitsmisel;

Lõplike vahendite saajate ja toetusesaajate kaitse

39. rõhutab, et vaja on jõulist lähenemisviisi tagamaks, et vahendite lõplikke saajaid ja toetusesaajaid ei karistataks selle eest, et valitsuse õigusriigi rikkumiste tõttu on ELi rahaliste vahendite väljamaksmine peatatud; ootab, et komisjoni analüüsiks meetmete vastuvõtmisel võimalikku mõju vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele; rõhutab, et see põhimõte on arukama tingimuslikkuse keskmes; tuletab eelkõige meelde, et liikmesriigid, kelle suhtes kohaldatakse tingimuslikkuse määruse alusel meetmeid, on kohustatud jätkuvalt täitma kõiki kohustusi vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate ees;

40. peab kahetsusväärseks, et praktikas on nende sätete täitmist ebapiisavalt tagatud ning vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate kaitsemeetmed jäävad suuresti teoreetiliseks, sest rahaliste vahendite otsemaksete või ümberpaigutamise menetlused on koormavad ning vahendite tegelike ja võimalike lõplike saajate ja toetusesaajate teavitamine on sporaadiline; toonitab, et ELi tasandil tuleb teha rohkem, et parandada vahendite lõplike saajate ja

toetusesaajate, sealhulgas kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ja muude sidusrühmade õigustatud huvide kaitset ja tagada nende juurdepääs ELi rahastamisele, kuna neid ei tuleks karistada rikkumiste eest, mille panevad toime nende riigi keskvalitsused;

41. märgib murelikult, et mõnes liikmesriigis võtavad kleptokraatlikud oligarhilised struktuurid süstemaatiliselt üle strateegiliselt olulisi sektoreid, nagu meedia, telekommunikatsioon, pangandus, jaemüük, põllumajandus, toit, tervishoid, ravimitootmine, ehitus, turism ja tehnoloogia, mis võib ohustada ELi eelarve kaitset, näiteks kui sellised struktuurid taotlevad ELi rahalisi vahendeid; rõhutab, kui oluline on tagada kõigile taotlejatele võrdsed võimalused juurdepääsul nii ELi rahastamisele kui ka erapooletutele ja mõjusatele kaebuste esitamise mehhanismidele;

42. rõhutab, et mõnes liikmesriigis suurendavad rikkumisest teatajate ja uurivate ajakirjanike hirmutamine ja survestamine süsteemset korruptsiooniriski; kutsub komisjoni üles käsitama selliseid survemeetmeid tingimuslikkuse määruse kohaste eelarveriskide hindamisel raskendavate teguritena;

43. rõhutab, kui oluline on süstemaatiliselt integreerida Euroopa ja rahvusvahelised rahapesu tõkestamise ja selle vastu võitlemise standardid ja soovitused tingimuslikkuse määruse alusel tehtavatesse hindamistesse; kutsub komisjoni üles töötama ELi eelarvest rahastatavate projektide jaoks välja selged rahapesuvastase võitluse riskinäitajad ja tugevdama teabevahetust riiklike rahapesu andmebüroodega;

Saadud õppetunnid ja soovitused edasisteks parandusteks

44. on olenemata piiratud kogemusest seisukohal, et ELi finantshuvide kaitsmisel õigusriigi rikkumisest või tõsisest rikkumise ohust tulenevate riskide eest on tingimuslikkuse kord olnud tulemuslik vahend; nõuab kindlalt, et kõnealust korda tuleb jätkuvalt kogu ELi eelarve, sealhulgas tulemuspõhiste vahendite suhtes kohaldada, et ükski ELi kulurida ei jääks õigusriigi mõjusa kontrolli alt välja; nõuab tungivalt, et komisjon tagaks, et tingimuslikkuse määrust kohaldatakse ELi eelarve suhtes järjepidevalt, olenemata selle rahastamismudelist;

45. rõhutab, et tingimuslikkuse määruse kohaldamise mõningaid aspekte tuleks parandada, et suurendada selle mõjusust, läbipaistvust ning koordineerimist ja kooskõla teiste õigusriigi tagamise vahenditega, eriti *ex ante* vahenditega, ja vajaduse korral nende ühist rakendamist;

46. kutsub komisjoni üles vaatama kiiresti läbi 2022. aasta suunised, et käsitleda otsesemalt vahendite ümbersuunamise või ümberjaotamise ohtu, määrata kindlaks üksikasjalik proportsionaalsuse arvutamise

metoodika, määrata kindlaks, millal on õigusriigi rikkumise ja eelarveriski vahel piisavalt otsene seos, kehtestada nõue, et rikkumiste ja võetud meetmete vahel peab olema selgem soes, sealhulgas sätestades selliste rikkumiste puhul täpsemad standardid, samuti pakkuda selgeid lahendusi ja praktilisi samme olukorraks, kus tuvastatud rikkumistega seoses toimub tagasilangus; nõuab sellega seoses sidusrühmade varasemat ja läbipaistvamat kaasamist, et viivitusi tulevikus vältida;

47. rõhutab, et komisjon peaks rikkumise ja võetud meetmete vahelise seose iga asjaga seotud toimikus dokumenteerima ja avaldama koos iga otsusega kokkuvõtliku selgituse selle kohta, kuidas täideti „piisavalt otsese seose“ kriteerium, kasutades muudetud suunistes loetletud näitajaid;

48. kutsub komisjoni sellega seoses üles vaatama läbi oma tingimuslikkuse määruse tõlgendust, mille kohaselt on see instrument viimane abinõu, ja olema asjakohasel juhul õigusriigi tagamise vahendite kasutamisel, sealhulgas artikli 6 lõike 4 kohaldamisel, üldiselt ennetavam, järgides samas proportsionaalsuse põhimõtet; peab kahetsusväärseks, et uut mitmeaastast finantsraamistikku käsitlev komisjoni teatis näib kinnitavat käsitus, et tingimuslikkuse määrust kasutatakse viimase abinõuna;

49. nõuab, et komisjon kaaluks oma proportsionaalsuse hindamisel süstemaatiliselt negatiivseid tagajärgi (võimalikele) vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele, eelkõige väiksematele vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele, nagu ülikoolid, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad ning kodanikuühiskonna organisatsioonid, ning kajastaks seda analüüsi toimikus, mille komisjon tingimuslikkuse määruse artikli 8 kohaselt Euroopa Parlamendile edastab;

50. kutsub komisjoni üles vaatama läbi, kuidas ta saab tulemuslikult täita oma kohustust kaitsta vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate õigustatud finantshuve, eelkõige nende, kes kannatavad õigusriigialaste puuduste tagajärgede all, sealhulgas tagades tingimuslikkuse määruse asjaomaste sätete täitmine seoses liikmesriikide kohustusega teha makseid ja kasutada rahalisi vahendeid mittediskrimineerivalt; rõhutab, et mis tahes meetmed, mis on võetud selleks, et tagada õigustatud vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate jätkuv juurdepääs ELi rahastamisele, ei tohiks nõrgestada tingimuslikkuse määruse kohaldamist; eeldab, et ta on sellesse protsessi täielikult kaasatud;

51. kutsub komisjoni üles tagama, et süstemaatiliselt tehakse rikkumismenetluste ja finantsmääruse artikli 6 alusel võetud meetmete ning pooleliolevate tingimuslikkuse analüüside vahel ristviiteid, et liikmesriigid ei saaks kasutada ära menetluslikku

killustatust ja et ELi finantshuvid oleksid kaitstud, olenemata kasutatavast õiguslikust vahendist;

52. usub, et parandusmeetmetega peaksid kaasnema kaitsemeetmed, et vältida asjakohasel juhul sarnaste olukordade tekkimist või edasist tagasilangust tulevikus; nõuab tugevama järelevalve- ja aruandlusraamistiku loomist, sealhulgas vajaduse korral struktureeritud ja süstemaatilist mehhanismi avalikeks konsultatsioonideks valitsusväliste sidusrühmadega, eelkõige seoses parandusmeetmete rakendamise seisuga liikmesriikides, kelle suhtes kohaldatakse üldise tingimuslikkuse korra kohaseid menetlusi;

53. ootab, et komisjon võtaks konkreetseid meetmeid, et tugevdada seoseid oma iga-aastaste õigusriigi olukorda käsitlevate aruannete soovituste ja ELi eelarvest antava rahalise toetuse vahel, nagu on kirjeldatud 2024. aasta missioonikirjades eelarve ja õigusriigi eest vastutavatele volinikele; peab kahetsusväärseks, et 2025. aasta õigusriigi olukorda käsitlevas aruandes ja eelkõige selle soovitustes ei ole üksikasjalikku teavet selle kohta, kuidas see seos luuakse; kutsub komisjoni üles muutma iga-aastastes õigusriigi olukorda käsitlevates aruannetes esitatud riigipõhiseid soovitusi konkreetseteks vahe-eesmärkideks, mida liikmesriigid peavad süstemaatiliselt järgima, ja asjakohasel juhul kasutama neid tõendina, et õigustada tingimuslikkuse määruse rakendamist;

54. kutsub komisjoni üles arendama edasi seost ennetavate ja reageerimismeetmete vahel ning algatama õigusriigi olukorda käsitleva aastaaruande järelduste põhjal kiiresti kooskõlastatud rikkumismenetlused; kutsub komisjoni üles hindama õigusriigi olukorda käsitlevas aastaaruandes õigusriigi süsteemides esinevatest puudustest tulenevaid võimalikke ohtusid ELi eelarvele ja andma neist aru;

55. rõhutab, et õigusriigi olukorda käsitlev aastaaruanne on praegu üles ehitatud neljale sambale, milleks on kohtusüsteem, korruptsioonivastane raamistik, meedia mitmekesisus ning muud kontrolli- ja tasakaalustussüsteemiga seotud institutsioonilised küsimused; väljendab heameelt, et pärast Euroopa Parlamendi korduvaid nõudmisi on õigusriigi olukorda käsitlevasse 2025. aasta aruandesse lisatud ühtse turu mõõde, et käsitleda mitmesuguseid tõsiseid ja süsteemseid õigusriigi rikkumisi, mis mõjutavad ettevõtjaid ja töötajaid mitmes liikmesriigis; rõhutab, et toimiv kohtusüsteem, tugev korruptsioonivastane raamistik, meedia mitmekesisus, piisav kontrolli- ja tasakaalustussüsteem ning toimiv ühtne turg on õigusriigi põhimõttega lahutamatult seotud; kordab oma seisukohta, et iga-aastane õigusriigi olukorda käsitlev aruanne peaks hõlmama kõiki ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtusi, kuna neid tuleks käsitleda koos, st väärtuste kogumina;

56. usub, et õigusriigi süstemaatilised rikkumised, mis on tuvastatud iga-aastase õigusriigi olukorda käsitleva aruande aluseks olevate sammaste kohaselt ja millel on piisavalt otsene seos ELi eelarve kaitsega, peaksid viima tingimuslikkuse mehhanismi käivitamiseni, eelkõige kui rikkumised on seotud kohtusüsteemi toimimisega ja selliste juhtumitega nagu õigusnormide rikkumine, manipuleerimine või soosiklus seoses pakkumuskutsete ja ELi rahastamisega seotud taotlustega, samuti halduslik ahistamine, millega rikutakse kohalike ja piirkondlike omavalitsuste, ettevõtjate või muude vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate võrdse kohtlemise põhimõtet ja nende juurdepääsu ELi rahalistele vahenditele; kutsub komisjoni üles tagama, et kõik sidusrühmad saaksid anda vabalt sisendi selliste rikkumiste kohta, suurendades läbipaistvust ja vastutust;

57. nõuab kindlalt, et komisjon põhjendaks oma otsust, millega ta ei soovitanud tingimuslikkuse määruse kohaseid meetmeid võtta, kui ELi eelarvega seotud riigipõhiseid soovitusi ei ole pikka aega käsitletud;

58. on seisukohal, et eelarvedistsipliini käsitlev institutsioonidevaheline kokkulepe[22] peaks sisaldama spetsiaalset lisa tingimuslikkuse korraga seotud koostöö kohta; on sellega seoses veendunud, et kolme institutsiooni vaheline korrapärane dialoog ELi eelarve kaitsmise hetkeseisu üle seoses õigusriigi põhimõttega oleks mõjus viis õigusriigi tagamise vahendite paremaks kooskõlastamiseks; on seisukohal, et Euroopa Parlamendile tuleks anda ametlik nõuandev roll, enne kui komisjon esitab tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõike 1 alusel ettepaneku;

59. nõuab kindlalt, et Euroopa Parlamendi kontrolliõigust kaitstaks, andes talle volituse jälgida tingimuslikkuse korra kohaldamise (kohaldamata jätmise) järjepidevust, et vältida poliitilist ärakasutamist või läbipaistmatust; kutsub komisjoni üles edastama Euroopa Parlamendile iga-aastase eelarvemenetluse raames konsolideeritud iga-aastase ülevaate kõigist tingimuslikkusega seotud otsustest kõigis rubriikides;

60. nõuab, et kord kvartalis peetaks vastutavate volinike ja Euroopa Parlamendi vastutavate komisjonide vahel struktureeritud dialoogi, et tagada reaalajas teabevoog ja tugevdada demokraatlikku järelevalvet;

---

22 Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni 16. detsembri 2020. aasta institutsioonidevaheline kokkulepe, mis käsitleb eelarvedistsipliini, eelarvealast koostööd ning usaldusväärset finantsjuhtimist, samuti uusi omavahendeid, sealhulgas uute omavahendite kasutuselevõtmise suunas liikumise tegevuskava (ELT L 433 I, 22.12.2020, lk 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2020/1222/oj).

61. kutsub nõukogu üles hoidma protsessi faktipõhise ja objektiivsena ning järgima võimalikult täpselt komisjoni ettepanekuid; nõuab lisaks tungivalt, et nõukogu ei muudaks meetmete vastuvõtmiseni viivat protsessi kauplemisvahendiks;

62. rõhutab, et selge ja ennetav teabevahetus on keskse tähtsusega, et suurendada usaldust ELi institutsioonide vastu ja võidelda populistlike narratiivide vastu; tuletab meelde, et tingimuslikkuse määrusega kehtestatakse komisjonile kohustus anda vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele teavet ja suuniseid veebisaidi või internetiportaali kaudu koos asjakohaste vahenditega, mis võimaldavad vahendite lõplikel saajatel ja toetusesaajatel teavitada komisjoni selliste kohustuste rikkumisest, mis neid otseselt mõjutavad; toonitab, et selline veebisait või portaal peaks võimaldama kodanikel, vahendite lõplikel saajatel ja toetusesaajatel ning ettevõtjatel leida kõik tingimuslikkuse määruse alusel tehtud asjakohased otsused ja hindamised ning jälgida kogu tingimuslikkuse määruse kohaste juhtumite menetlustsüklit alates teavitamisest kuni meetmete võimaliku lõpetamiseni, et suurendada läbipaistvust ja vältida väärinfo levimist;

63. kutsub sellega seoses komisjoni üles avaldama teabelehti, mis sisaldavad kõiki võimalikke tingimuslikkuse määruse kohaseid meetmeid, ning teabeleht peaks hõlmama rikkumise liiki ja hindamisi, iga menetlusetapi soovituslikke sisetähtaegu, mõju ELi eelarvele, sealhulgas peatatud summasid, ning asjakohasel juhul teavet kavandatud meetmete proportsionaalsuse kohta, kuna selge ja kättesaadav teave on oluline desinformatsiooni vastu võitlemisel ja näitab kodanikele, et EL tegutseb õigusriigi rikkumiste käsitlemisel järjepidevalt ja õiglaselt; kutsub komisjoni üles tagama, et asjakohane teave edastatakse asjaomastele vahendite lõplikele saajatele ja toetusesaajatele ning laiemale avalikkusele, tagades seejuures konfidentsiaalsuse ja andmekaitsenormide järgimise; palub komisjonil ühtlasi aktiivselt võidelda kõnealuse määruse kohaldamisega seotud desinformatsiooni vastu;

64. on seisukohal, et kuigi tingimuslikkuse määruse eesmärk on eelkõige kaitsta ELi eelarvet riskide eest, mis on seotud õigusriigi rikkumisega, on kasulik uurida võimalusi, kuidas muude ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtustega seotud rikkumise eest ELi eelarvet paremini kaitsta; tuletab meelde, et ELi eelarve ei ole immuunne demokraatia, võrdõiguslikkuse ega põhiõiguste rikkumise suhtes ning neil võib olla käegakatsutav finantsmõju; on arvamusel, et finantsmääruse artiklis 6 on sätestatud õiguslik alus selliste rikkumiste korral meetmete võtmiseks; kutsub komisjoni üles hindama tingimuslikkuse vahendite laiendamist muude ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste rasketele ja süstemaatilistele rikkumistele, mis mõjutavad ELi eelarvet;

65. nõuab tungivalt, et komisjon tegeleks õigusriigi järelevalve- ja täitmise tagamise meetmetega seotud kohustuste killustatusega oma talitustes ja sellega seotud riskidega, muutes õigusriigi küsimustega seotud pädevuste ja kohustuste struktuuri läbipaistvamaks ja tõhusamaks, et tagada sidus, järjepidev, läbipaistev ja õigeaegne täitmise tagamine, ning tõhustaks teabevahetust Euroopa Parlamendi ja liikmesriikidega;

66. kutsub komisjoni üles suurendama oma uurimissuutlikkust, luues varem kindlaks määratud nimekirja spetsialiseerunud ekspertidest, kes on võimelised hindama keerulisi õigusriigi põhimõtte rikkumisi, tagades seeläbi kiiremad ja tehniliselt usaldusväärsed otsused, ning töötama välja IT-süsteemi, mis võimaldab tuvastada saadud teadetes mustreid või sarnasusi;

67. julgustab komisjoni kasutama kaebustega tegelemisel ennetavamat lähenemisviisi ja tagama, et tingimuslikkuse määruse kohastes kaebuste esitamise menetlustes pakutaks rikkumisest teatajatele piisavat kaitset, eriti neile, kes on ebakindlas olukorras ja kelle jaoks rikkumisest teatamine kujutab endast suurt ohtu, et motiveerida neid rikkumistest teatama;

68. kutsub komisjoni üles looma alalise koordineerimisraamistiku, mis hõlmaks kõiki asjaomaseid ELi ameteid ja organeid, et tagada ELi finantshuve kahjustava kelmuse ja pettuse, rahapesu ja korruptsioonijuhtumite varajane avastamine ja tulemuslik uurimine; palub, et talle antakse nende meetmete kohta korrapäraselt aru;

69. kutsub liikmesriike üles õigusriigi järgimist tagama ja kiiresti kõigi tuvastatud rikkumistega tegelema, et kaitsta ELi finantshuve ja vältida meetmete võtmist tingimuslikkuse määruse alusel; nõuab lisaks, et eraldataks piisavalt vahendeid riiklikele ametiasutustele, kelle töö on oluline õigusriigi järgimise tagamiseks;

70. palub kontrollikojal koostada eriaruande, milles hinnatakse tingimuslikkuse määruse kulutõhusust, sealhulgas käsitletakse halduskoormust, hoiatavat mõju ning vahendite lõplike saajate ja toetusesaajate kaitset;

Tingimuslikkuse määrus ja uus mitmeaastane finantsraamistik

71. võtab teadmiseks õigusriigiga seotud aspektid komisjoni ettepanekus mitmeaastase finantsraamistiku kohta aastateks 2028–2034, eelkõige selle, et riiklike taaste- ja vastupidavuskavade ettepanekusse lisati õigusriigi ja harta järgimise põhimõtted horisontaalsete tingimustena; tunnistab, kui oluline on tagada tugevad kaitsemeetmed, et tagada ELi vahendite rakendamise ajal ELi väärtuste austamine; väljendab siiski muret selle pärast, et komisjoni ettepanek on endiselt ebapiisav, sest:

a) see ei lihtsusta oluliselt õigusriigi tagamise vahendeid ega näe ette erinevate õigusriigi tagamise vahendite kooskõlastamist, vaid pigem tekitab kattuvusi ja vastuolusid, millega kaasneb oht, et luuakse samaaegselt kohaldatavate vahendite killustatud süsteem;

b) selles nähakse ette horisontaalse õigusriigi tingimuse rikkumise korral meetmete võtmine nõukogu rakendusotsusega ning Euroopa Parlamendil ei ole menetluses otsustusõigust;

c) see võib viia selleni, et nõukogu rakendusotsust kasutatakse õigusriigi tingimuslikkuse ja harta tingimuslikkuse vahelise seose tõttu, mis muudab viimase kohaldamise keerulisemaks;

d) selles ei nõuta piisavalt otsest seost õigusriigi rikkumise ja ELi eelarve kaitsmise vahel, nagu see on õigusriigi tingimuslikkuse mehhanismi puhul, mis tekitab õigusselguse osas küsimusi;

e) selles selgitatakse, et komisjon peab tingimuslikkuse mehhanismi jätkuvalt viimaseks abinõuks;

72. taunib kattumist tingimuslikkuse mehhanismiga, mis kehtestati komisjoni ettepanekuga mitmeaastase finantsraamistiku kohta aastateks 2028–2034; nõuab kõigi tingimuslikkuse määruse alla kuuluvate ELi rahastamisprogrammide jaoks ühtset, sidusat ja terviklikku raamistikku, mis hõlmaks nii eeltingimusi, mis peavad olema täidetud selleks, et saada juurdepääs ELi rahastamisele, kui ka meetmeid rahaliste vahendite külmutamiseks või kinnipidamiseks, kui asjakohased tingimused ei ole enam täidetud; nõuab, et komisjon koondaks kõik õigusriigi tagamise vahendid ühtsesse raamistikku, millega nähakse ette selged, objektiivsed ja läbipaistvad kohaldamiskriteeriumid ning selgitatakse, kuidas komisjon tagab nende vahendite koordineerimise; nõuab kindlalt, et kui selline konsolideerimine ei ole tagatud kehtiva õigusraamistikuga või järgmise mitmeaastase finantsraamistiku üle peetavate läbirääkimiste kaudu, peaks komisjon esitama tingimuslikkuse määruse muudatusettepanekud, mis seaksid ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu õigusaktide rakendamisel võrdsetele alustele;

73. võtab teadmiseks, et komisjon teeb riiklike taaste- ja vastupidavuskavade raames ettepaneku teha eelarve otsese või kaudse täitmise alla kuuluvate programmide raames uuesti kättesaadavaks rahalised vahendeid, mis on vabastatud seetõttu, et tingimuslikkuse määruse alusel ei ole võetud parandusmeetmeid õigusriigi tuvastatud rikkumise puhul; nõuab selgitust selle kohta, kuidas selliseid vabastatud summasid saaks suunata teistesse programmidesse; rõhutab, et otsus kasutada vabastatud vahendeid on eelarvepädevate institutsioonide eesõigus iga-aastase eelarvemenetluse raames ja see ei tohiks olla komisjoni otsustada;

74. rõhutab, et täielikult või osaliselt ELi rahastamise peatamise otsused peavad põhinema selgetel, objektiivsetel ja läbipaistvatel

kriteeriumidel ja menetlustel, mitte läbipaistmatutel läbirääkimistel, mis hõlmab kauplemist; nõuab, et ELi rahalised vahendid peetaks kinni, kui olulised nõuded ei ole täidetud, ning et külmutatud rahalised vahendid eraldataks asjaomastele liikmesriikidele alles siis, kui nad on täielikult ellu viinud sisulised reformid ja tõendanud kontrollitavalt, et õigusriiki järgitakse ka tegelikkuses;

75. väljendab tõsist muret selle pärast, et komisjoni ettepanekute kohaselt ei eeldata, et ükski vastutav institutsioon või organ kontrolliks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade meetmete aluseks olevaid kulusid, ning rahastamine, mis ei ole seotud tegelike kuludega, muutuks eelarve täitmise peamiseks meetodiks; hoiatab, et selline lähenemisviis takistab tõsiselt komisjoni suutlikkust määrata kindlaks või mõõta õigusriigi rikkumise finantstagajärgi; hoiatab lisaks, et see õõnestaks Euroopa Parlamendi kui eelarvepädeva institutsiooni ja eelarve täitmisele heakskiidu andmise eest vastutava institutsiooni aluslepingutel põhinevat kontrolliõigust ning kontrollikoja olulist rolli; on seisukohal, et vahendite lõplikele saajatele, sealhulgas alltöövõtjatele tehtavatest maksetest tulenevate rahavoogude kulutõhusus, jälgitavus ja läbipaistvus tuleb tagada koostalitlusvõimelise IT-süsteemi kaudu, kuna see on ainus viis teha kindlaks ja kvantifitseerida õigusriigi rikkumiste mõju eelarvele; rõhutab, et komisjon peab parandama Euroopa Parlamendiga jagatava teabe täpsust;

°

° °

76. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule, komisjonile, Euroopa Kontrollikojale, Euroopa Liidu Kohtule ning liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele.